

Het oog moet open staan voor het heden én de toekomst, maar tegelijkertijd voor de bijzondere bouwkundige en historische achtergrond van deze hoogveen-nederzetting. De discussie moet hoe dan ook worden aangegaan, Griendtsveen is het waard.

Noten

* Het hier volgende artikel is grotendeels een compilatie van enkele hoofdstukken uit mijn *Peelkolonie Griendtsveen. Oorsprong en ontwikkeling 1885-1910* (Heythuysen 1982).

- 1 Schetskaart situatie Griendtsveen, gedateerd juni 1885, GAH, archief na 1940 nummer 2.07.351 (stukken betreffende Griendtsveen). Hierop zien we behalve de "oude kazerne" ook een tweetal fabrieksgebouwen en een overzicht van de gegraven kanaaltjes; ook G. Linssen, *Verandering en verschuiving. Industriële ontwikkeling naar bedrijfstak in Midden- en Noord-Limburg* (Tilburg 1969) 141.
- 2 Schattingslijst eigendommen Maatschappij Griendtsveen uit april 1890, GAH, archief na 1940 nummer 2.07.351. Hierin is sprake van een "dubbele turfstrooifabriek met vijf persen".
- 3 Schetskaart vermeld in noot 1.
- 4 Linssen, *Verandering*, 139, zegt dat de fabrieken voor begrippen van die tijd "redelijk" waren, terwijl H.H.J. Maas het tegenovergestelde beweert in *Het Goud van de Peel* (Laren [1945³] 123. Ikzelf heb de indruk dat in de oude fabrieken van Griendtsveen inderdaad ongezonde werkomstandigheden heersten, maar in de in 1900 gebouwde nieuwe fabrieken relatief gunstige.
- 5 Linssen, *Verandering*, hoofdstuk IV.
- 6 Op de in noot 1 vermelde schetskaart uit juni 1885 is deze galerij al ingetekend. Die lag tegenover de fabrieken en de directiewoning.
- 7 Maas, *Het Goud van de Peel*, 120-121.
- 8 *Zuid-Willemsvaart*, 16 juli 1891.
- 9 H. ter Voert, "Vijftig jaar parochie Griendtsveen", *Echo van Noord-Limburg* 14 februari 1953.
- 10 K. Wasser, *Pionierswerk in de Peel en waar dit toe leidde* (Eindhoven 1968).
- 11 *Zuid-Willemsvaart*, 14 oktober 1899.
- 12 Zie noot 7.
- 13 *Zuid-Willemsvaart*, 21 februari 1900.
- 14 Directie van den Arbeid, "Gedwongen winkelnering in de venen" (Den Haag 1913) 94.
- 15 De idee van de "garden city" werd uitvoerig beschreven door de Engelsman E. Howard, *Garden Cities of tomorrow* (Londen 1902).
- 16 F. Budgett Meakin, *Model factories and villages* (Londen 1905) 366.
- 17 In de hinderwetvergunning (GAH, nummer 2358) wordt vermeld dat de bakkerij over twee ovens beschikte en een elektrische deegmachine, terwijl in de slagereij een elektrische worstmachine stond.
- 18 M. Gepkens, "Negentiende eeuwse volkswoningbouw in ons land. Het Snouck van Loosenpark in Enkhuizen. De veenkolonie Griendtsveen in de Peel". (niet uitgegeven doctoraalscriptie kunstgeschiedenis R.U.U.) (Utrecht 1978) 62 en noot 300.
- 19 Zie noot 7.
- 20 Volgens informatie van wijlen F. Smits te Asten.

- P.A.M. Geurts

De Horstenaren Pieter Slits (1822-1883) en Gerard Slits (1829-1888), leraren te Rolduc

Horst, een bloeiend dorp in dat deel van het vroeger hertogdom Gelre, van waar steeds weer leraren kwamen voor het katholiek onderwijs in het bisdom Roermond.

W. Everts

Het bovenstaande motto, ontleend aan de in het Frans gestelde grafrede, die Mgr. dr. W. Everts, directeur van de scholen in Rolduc, uitsprak bij de begrafenis van Gerard Slits op 10 februari 1888, kan met enkele cijfers worden geïllustreerd¹. Toen in 1943 werd herdacht dat Rolduc honderd jaar de meest befaamde onderwijsinstelling van het bisdom Roermond was, werd in het bij die gelegenheid gepubliceerde gedenkboek ook een lijst van de docenten in de betreffende periode opgenomen². Die balans telt 211 priester-leraren, waarvan er 55 uit de regio Noord-Limburg stamden. Drie van hen hadden het gedurende dat tijdsbestek zelfs tot directeur der scholen van Rolduc gebracht. Onder de docenten van Noord-Limburgse origine kwamen er 10 uit Horst, dus bijna 20%. Alleen uit Venlo (zonder Blerick) stamden er meer, namelijk 11; uit Sevenum 6, uit Venray 5. De gebroeders Slits, van wie de levensloop in het hieronder volgend opstel wordt geschetst, vormen onder de Horster Rolduciens zeker opmerkenwaardige figuren. Zij behoorden tot de docenten uit de vroegste periode, die daar bijzonder waardevolle tradities vestigden. Terwijl de meesten van hun collega's na een leraarschap van langere of kortere duur uitweken naar de parochiële zielzorg, bleven zij Rolduc trouw tot aan hun dood en vonden daar hun laatste rustplaats.

Pieter Slits (1822-1883)

Jeugdjaren

Pieter (Petrus Jacobus) Slits werd te Horst geboren op 27 april 1822. Vader was de uit Venray afkomstige Martin Slits, die bij de geboorte van deze zoon 29 jaren oud was; de moeder heette Wilhelmina Brungs. Het gezin woonde aan de weg die nu Schoolstraat heet, ter hoogte van de huidige Weisterbeekschool, aan de linkerzijde. Daar oefende vader Slits het beroep van kleermaker uit. De nieuwe Horstenaar werd, zoals toen gebruikte-

lijk, al op zijn geboortedag gedoopt en eveneens in de registers van de burgerlijke stand bijgeschreven: het eerste geschiedde door pastoor-deken S. Vlecken, het tweede door J. Geurts namens burgemeester J.A. Haffmans³. Pieter Slits heeft het eerste onderwijs ontvangen in de school die zijn geboorteplaats rijk was. Vervolgens is hij leerling geworden van de Latijnse school in het naburige Venray. Er woonden daar nog verschillende familieleden van Martin Slits; bij een van hen kon Pieter onderdak vinden. De Latijnse school van Venray, die oorspronkelijk van 1651 dateerde, had twaalf jaar, van 1793 tot 1805, onder de franciscanen gestaan; ze was in 1810, gedurende de zogenaamde Franse tijd, opgeheven. Vervolgens had het tot 1837 geduurd voor ze opnieuw werd opgericht. De toenmalige bisschop van Luik, Mgr. R.A.C. van Bommel, onder wiens geestelijk gezag ook Venray hoorde, verleende de heropgerichte school zijn bescherming. In het schooljaar 1844-1845 kwamen de franciscanen er terug⁴. Over het verloop van Pieter Slits' studietijd te Venray kunnen slechts enkele details worden vermeld. Van leeftijdgenoten stammen informatie dat de Horstenaar heel weinig geïnteresseerd was in spel en vermaak, hoe volkomen onschuldig overigens ook. Zijn belangstelling gold de studie en dank zij aanleg en toeleg kon hij zich meten met de besten van zijn klas. Al op de Latijnse school nam hij bij gelegenheid van feestdagen graag de verzorging van de kapel op zich, een voorafspiegeling van de kostersfunctie die hij gedurende zijn hele verblijf te Rolduc zou vervullen⁵. Hoeveel klassen van de school te Venray Pieter precies heeft doorlopen en wanneer hij daar is vertrokken, valt moeilijk te achterhalen. Aannemend dat hij bij de heropening van de school in 1837 daar was gekomen, begon hij zijn voortgezette studie op vijftienjarige leeftijd.

Komst te Rolduc

Toen Nederlands-Limburg in 1840, als voorbereiding op het bisdom Roermond, apostolisch vicariaat werd, bestond er voor priester-kandidaten nog geen speciale cursusfilosofie; zij moesten zich op eigen gelegenheid enigszins vertrouwd maken met de beginselen van die wetenschap, bij voorkeur onder leiding van een hun bekend priester⁶. Mogelijk heeft Pieter Slits iets dergelijks gedaan te Horst, waar sinds 1841 H. Graus pastoor was. Vervolgens ging hij - wanneer exact is weer niet bekend - naar het groot-seminarie te Roermond. Het was Pieter niet gegund daar een afgeronde theologiecursus te volgen. Hij heeft er de kleine wijdingen ontvangen maar op 1 mei 1843 was hij in Rolduc aangekomen, waar een volgende fase in zijn leven begon.

Op laatstgenoemde datum nam het apostolisch vicariaat Limburg Rolduc over van het bisdom Luik. In de gebouwen van de vroegere abdij werden nu een eigen klein-seminarie met cursus filosofie ondergebracht en de aanwezige normaalschool voor aanstaande onderwijzers werd voortgezet. De nieuwe bestuurders van Rolduc waren zelfs zo optimistisch dat zij aan die onderwijsinstellingen nog een soort middelbare school toevoegden, die in

1845 zelfs werd gesplitst in een Nederlandse en een Duitse afdeling⁷. Tot eerste directeur van het Nederlandse Rolduc had Mgr. J.A. Paredis, apostolisch vicaris van Roermond, H.H.J. Peters benoemd, sinds oktober 1831 leraar aan het Luikse Rolduc⁸. Met nog drie collega's had hij de voorkeur aan Roermond gegeven boven Luik, toen dat laatste bisdom zijn klein-seminarie naar Sint Truiden verplaatste. Directeur Peters verklaarde heel optimistisch: "het heerlijke Rolduc tot een Katholiek Instituut voor geheel Nederland en aangrenzende landen te maken". Ter verwezenlijking van dat plan moest hij, naast de noodzakelijke financiën, vooral docenten zien te vinden. Van de twaalf clerici die door Paredis daartoe werden aangewezen, maakte ook Pieter Slits deel uit. Toen op 1 mei 1843 te Rolduc voor zestig leerlingen de eerste lessen begonnen was hij een van de leraren.

Jong leraar te Rolduc

Te Rolduc gaf de pas 21 jaar oude leraar Pieter Slits les aan de laagste klassen. Hij kreeg de titel regent; de benaming professor was voorlopig voorbehouden aan de docenten van de filosofiecursus en van de hoogste klas der Latijnse school, de retorica. Slits heeft in Rolduc aanstonds moeilijkheden ondervonden, vooral als surveillant. De twaalf leerlingen van de retorica hadden verwacht dat de overgang van het Luikse naar het Roermondse regime een verkorting van hun studietijd te Rolduc met zich zou brengen. Toen die rekening niet opging reageerde de klas haar teleurstelling af in recalcitrant gedrag. Een van de slachtoffers was de onervaren Slits. Toen hij op een avond in de slaapzaal surveilleerde trof hij de bewuste leerlingen zittend voor hun chambrettes, quasi bezig met naald en draad hun kleren te herstellen. De bedoeling was blijkbaar de kleermakersstiel van de familie Slits belachelijk te maken.

Dit incident uit de beginperiode van Pieter Slits' lerarenbestaan bleek een voorspellend karakter te hebben. In *De Kleine Republiek*, de beroemde sleutelroman van Lodewijk van Deyssel uit 1889 over het schoolleven te Rolduc in de jaren zeventig van de vorige eeuw, kreeg ook Slits een plaats onder de leraren. Hij lijkt schuil te gaan onder de naam Pieter Suf, de surveillant die het mikpunt werd van een bombardement met gekauwde papierproppen, toen op zekere avond in de studiezaal een kleine revolutie uitbrak⁹. De Horstenaar had ook in de jaren zeventig blijkbaar nog steeds ernstige problemen met het handhaven van de orde onder de leerlingen.

Leven en werken te Rolduc

Naast zijn taak als leraar en surveillant moest Pieter Slits zich te Rolduc voorbereiden op de hogere wijdingen en het priesterschap. Na bijna twee-en-een-half jaar, op 20 september 1845, werd hij te Roermond priester gewijd.

Directeur Peters heeft met betrekking tot de intellectuele vorming van zijn

docenten een initiatief genomen, dat tot een uiterst waardevolle traditie zou uitgroeien: indien enigszins mogelijk liet hij enkelen van hen gedurende een langere of kortere periode een universiteit bezoeken. Daarvoor kwamen voorlopig alleen de katholieke hogescholen te Leuven en te Münster in aanmerking. Mogelijk ging de eigen voorkeur van Peters uit naar de oudste Nederlandse universiteit, waar hij diverse persoonlijke relaties had¹⁰. Gedurende het eerste semester van het academisch jaar 1848-1849, dus van begin oktober 1848 tot de Paasvacantie 1849, verbleef Pieter Slits te Leuven, waar sinds 1835 de katholieke universiteit het onderwijs weer verzorgde. In die periode verdiepte hij zich in exacte vakken, die hij in Rolduc ging onderwijzen. Het waren disciplines die uitstekend aansloten bij zijn voorliefde voor regelmaat, stiptheid en orde.

Slits' verblijf te Leuven is van wel bijzonder korte duur geweest. Een collega van het eerste uur te Rolduc, de Venlonaar Gustaaf Verzijl, die hem te Leuven was voorgegaan, stond daar gedurende de cursusjaren 1846-1847 en 1847-1848 ingeschreven. Het lijkt niet uitgesloten dat Pieter Slits zich in België niet makkelijk bij anderen aansloot en aan heimwee leed. Hij was en bleef een wat verlegen en kwetsbare figuur. Hoe onzeker hij zich voelde blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat hij te Rolduc nooit een hoogmis heeft gecelebreerd of een preek gehouden. Hij was bevangen door een onoverwinnelijke angst in het openbaar op te treden, zich mogelijk bloot te stellen aan kritiek of spot. Te Rolduc voelde hij zich overigens dusdanig thuis en veilig dat hij nooit een andere standplaats heeft geambieerd.

Buiten hetgeen normaal van hem mocht worden verwacht, was Pieter Slits op onzelfzuchtige wijs bereid allerlei neven-activiteiten op zich te nemen. Het schrijven van de rapporten der leerlingen werd zijn vaste taak. Het bedienen van de hectografeermachine, die Rolduc rond 1850 ter beschikking kreeg en die vooral ten dienste van Rolducs "huismusicus" en zijn eigen grote vriend Bernard Pothast functioneerde, nam Slits op zich¹¹. Het waren eentonige, weinig spectaculaire maar veel accuratesse en toewijding eisende werkzaamheden, waarvoor Slits zich beschikbaar stelde.

Dat de eredienst in de kerk de Horstenaar bijzonder ter harte ging, is reeds aangestipt. Vanaf zijn komst te Rolduc werd hij belast met de zorg voor de sacristie. Hij interpreteerde die opdracht heel ruim en behartigde de hele uiterlijke entourage van de liturgie. Bij zijn begrafenis nam directeur Everts terecht de psalmtekst "Jahweh, ik bemin het huis waar gij woont, de woonplaats van Uw heerlijkheid" tot uitgangspunt van zijn lijkrede. Hij memoreerde dat de overledene veertig jaren lang de kerkelijke vieringen dusdanig luister had bijgezet dat de Rolducse feesten landelijke faam hadden verworven. In de beroemde crypte van Rolducs kerk had hij 39 maal de kerstkribbe opgebouwd¹².

Op 2 mei 1883, toen hij al ernstig ziek was, had Pieter Slits inderdaad in intieme kring het robijnen jubileum als hoofd van de sacristie gevierd. Zijn vriend Pothast, die toen herdacht dat hij even lang leiding gaf aan het hele muziekleven van Rolduc, had voor die gelegenheid een eigen mis gecomponeerd. De feestmaaltijd, waarvan een grote eierstruif een belangrijk on-

derdeel vormde, werd door een voortreffelijke wijn overgoten en met muziek opgeluisterd.

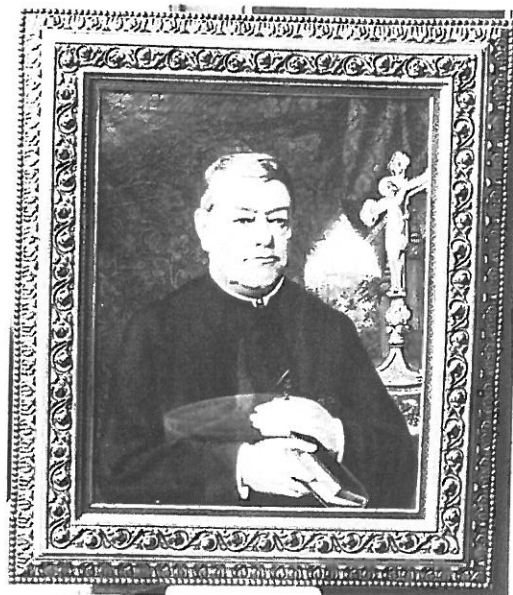
Tegenover vreemden mag Pieter Slits zich wat geremd en mensenschuw hebben gedragen, in gezelschap van intimi was hij een ontspannen en gezellig vriend. In Rolduc ging hij weldra deel uitmaken van een kleine, vrij gesloten kring, waarin zich gedurende vele jaren weinig mutaties voordeden. Daarvan ging Pothast, die hij in 1843 als leerling van de retorica had aangetroffen, deel uitmaken. Als student filosofie had deze al een onderwijstaak gekregen. Begin 1845 kwam de Horstenaar Mathias Geurts het Rolducs lerarenkorps versterken. Hij was twee jaren jonger dan Pieter; beiden kenden elkaar al geruime tijd en zetten in het Zuiden hun vriendschap voort. In 1846 kwam Gerard Slits op zeventienjarige leeftijd naar Rolduc en werd weldra in het gezelschap opgenomen. Het kransje kwam nagenoeg dagelijks samen om een kaartje te leggen en een glas wijn te drinken.

Vooraf in gezelschap van Pothast en zijn broer Gerard heeft Pieter Slits deelgenomen aan talrijke feesten van zeer verscheiden aard. Samen bezochten zij concerten te Aken, in elkaars gezelschap gingen zij af en toe op vakantie. De broers bezochten de familie Pothast te Sittard; hun vriend kwam bij gelegenheid naar Horst. Zo lang Rolduc niet bereikbaar was met een enigszins redelijke spoorverbinding, moesten de studenten uit Noord-Limburg de afstand naar hun school te voet overbruggen. Die reis nam drie dagen in beslag. De leraren Slits, zo vermeldt de overlevering, deden er wel tien dagen over: zij namen de reis naar en van Rolduc te baat om hun bekende kapelaans en pastoors, die langs de route woonden, met een bezoek te vereren. Dan deden zij hun faam als wijnkenners eer aan. Over Pieter Slits zijn diverse verhalen blijven leven; hij op zijn beurt gaf graag overleveringen door¹³.

Het einde

Bij het begin van het schooljaar 1880-1881 stond Pieter Slits niet meer voor de klas. Hij was toen 58 jaar oud en ging met ziekteverlof. Per 5 oktober kreeg hij rijkspensioen, de eerste Rolducse leraar die iets dergelijks ten deel viel. Al was hij door een ongeneeslijke ziekte aangetast, de zorg voor de sacristie liet hij zich voorlopig niet ontnemen.

Op 11 augustus 1883 werd hij bij zijn familie te Horst door een beroerte getroffen. Rond half september kon hij naar Rolduc worden vervoerd, hetgeen zijn hartewens was. Te Sittard werd de reis onderbroken voor een rustpoos bij de familie van Pothast, die hem vervolgens naar Rolduc verzorgde. Daar arriveerde de zieke op 22 september. Aanvankelijk leek enig herstel door te zetten, de zieke had alweer mis gelezen, toen complicaties intraden. Op 8 december ontving Pieter Slits het sacrament der zieken. De toestand ging op en neer, acuut levensgevaar leek niet aanwezig. Ondanks grote ongemakken bewaarde Pieter zijn goed humeur. De vaste avondlijke ontmoetingen met zijn broer Gerard en Pothast gingen voorlopig door; de

kamer van de patiënt werd het trefpunt. Het einde kwam heel rustig op
zondag 23 december. De begrafenis op het kerkhof van Rolduc vond plaats
op 27 december.

h. Polak
h. 1888

Gerard Slits (1829-1888)

Jeugd en opleiding

Gerard Slits werd op 2 maart 1829 te Horst geboren, dezelfde dag gedoopt
en op 3 maart in het gemeentehuis aangegeven. Er valt gemakkelijk een ze-
kere paralleliteit met de jeugdijaren van zijn bijna zeven jaar oudere broer
Pieter de constateren. Na lager onderwijs te Horst te hebben gevolgd, is
ook Gerard naar de Latijnse school te Venray gegaan, waar hij bij familie
woonde. In oktober 1845, ruim zestien jaar oud, kwam hij daar. Op 24 au-
gustus, één jaar later, werd hij weer uitgeschreven. Intussen had hij de laag-
ste klas - de zesde - doorlopen, met uitstekende resultaten: eerste prijs in
Latijn, derde in Frans, tweede in Duits, Nederlands, Wiskunde en Aard-
rijkskunde, weer eerste in Vaderlandse geschiedenis¹⁴.

In oktober 1846, bij het begin van het nieuwe cursusjaar, kwam Gerard aan
te Rolduc, waar zijn broer inmiddels drie jaar leraar was. Ongeveer zes ja-
ren later, namelijk op 5 juni 1852, ontving deze Slits de kleine wijdingen. In
de tussenliggende jaren had hij een aantal klassen van de Latijnse school te
Rolduc, de cursus filosofie daar doorlopen en verder enige tijd doorge-
bracht in het groot-seminarie te Roermond. De rest van de theologische
opleiding, zo was waarschijnlijk op advies van directeur Peters besloten,
zou Gerard aan de hogeschool te Münster gaan volgen. Hij werd daar inge-
schreven voor het academisch jaar 1852-1853; op 8 oktober vertrok hij rich-
ting Westfalen.

De katholieke universiteit van Münster bezat sinds het begin van de negen-
tiende eeuw nog slechts één faculteit voor filosofie en theologie; vanaf 1843
mocht dit restant de titel "Königliche Theologische und Philosophische
Akademie" voeren. Tot haar doelstelling hoorde uitdrukkelijk de vorming
van docenten voor Latijnse scholen¹⁵. Gerard Slits was niet de eerste voor
Rolduc bestemde clericus die voor verdere studie naar Münster ging. Van
1848 tot 1851 studeerde daar de Heerleenaar J.P.C. Hubert Voragen, die
vervolgens van 1851 tot 1872 leraar te Rolduc zou zijn. Na Slits studeerde
te Münster onder anderen zijn streekgenoot de Sevenummer Martinus Bil-
lekens, die er van 1862 tot 1865 verbleef en van 1865 tot 1888 te Rolduc do-
ceerde¹⁶.

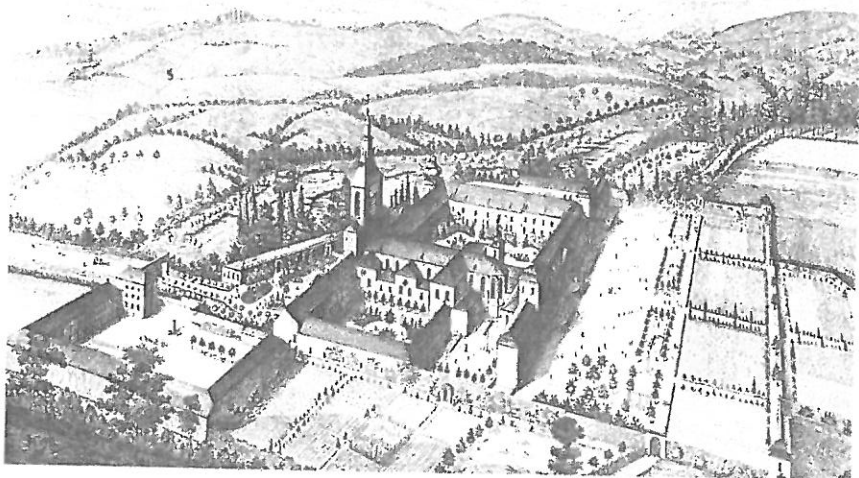
Uit een verslag betreffende de studieresultaten van Slits' eerste jaar te
Münster valt af te leiden dat hij met uitstekend resultaat colleges volgde in
exegese van het Oude- en Nieuwe Testament, kerkgeschiedenis, moraal-
en pastoraaltheologie. Naast deze strikt theologische vakken nam de Hor-
stenaar uit persoonlijk interesse deel aan een cursus christelijke architec-
tuur en archeologie. Deze werd gegeven door Joan Georg Müller, van 1847
tot 1870 bisschop van Münster, die als een erkende autoriteit in genoemde

1. Portretten van Pieter en Gerard Slits vervaardigd door H.M.H. Schmitz, (1830-
1898) schilder te Aken, goed vriend van de Slitsen (foto's J.J. Stassen, Rolduc).

2. B.A. Pothast (1824-1904), waarvan: 1843-1899 te Rolduc, vriend van de Slitsen, "directeur de musique" en kroniekschrijver van Rolduc. (portret door H.M.H. Schmitz).

3. Rolduc-in-vogelvlucht, nog steeds in omloop zijnde prent-briefkaart vervaardigd naar een tekening van Gerard Slits in 1865.

vakgebieden gold. Hij was als een soort privaat docent aan de universiteit verbonden om aanstaande priesters in die richting een scholing te geven¹⁷. Tussen de student Slits, met zijn grote belangstelling en aanleg voor christelijke kunst en de bisschoppelijke docent, is een persoonlijk contact gegroeid.

Pothast, met wie Gerard sinds zijn komst te Rolduc bevriend was, kwam te Münster op bezoek en slaagde erin te worden uitgenodigd bij de bisschop te komen dineren, waar ook de student aanwezig moet zijn geweest. Pothast heeft, volkomen overeenkomstig zijn aard en gewoonten, die relatie gecultiveerd. Ook Slits bleef bij dat contact betrokken, al drong hij zich niet op de voorgrond.

Leraar te Rolduc

Toen Gerard Slits vóór het begin van de cursus 1855-1856 te Rolduc was teruggekeerd, is hij aan klassen van de verschillende schooltypen die daar aanwezig waren, ook aan de cursusfilosofie, lessen in tekenen en kunstgeschiedenis gaan geven. Bij de opening van het nieuwe schooljaar op 9 oktober kreeg hij speciale verantwoordelijkheid toegewezen voor de laagste klas van de Duitse afdeling van de middelbare school die Rolduc rijk was. Het feit dat Slits het Duits uitstekend beheerste was aan die opdracht natuurlijk niet vreemd. Juist een toenemend aantal leerlingen uit Duitsland kwam in die periode naar Rolduc. Gedurende 25 jaren bleef de Horstenaar klasseleraar van de jongste Duitse leerlingen. Bij het begin van het schooljaar 1880-1881 ging hij met deze studenten mee naar de tweede klas. Gerard Slits kon blijkbaar uitstekend met de studentjes overweg. Toen hij op 15 maart 1882 zijn zilveren priesterjubileum herdacht, bood zijn klas hem als geschenk een fraai, nieuw brevier aan. De wijze waarop dit geschiedde riep bij de feesteling tranen op, waarna de leerlingen in ontroering niet achterbleven. Gerard Slits trad meermalen met succes op als middeelaar wanneer moeilijkheden dreigden of rezen tussen docenten en leerlingen.

Kort na zijn terugkeer uit Münster en wel op 25 november 1855, werd Gerard tot subdiaken gewijd, op 6 juli het jaar daarop tot diaken, op 25 maart 1857 volgde de priesterwijding te Rolduc. Eén dag later droeg hij daar zijn eerste heilige mis op; onder de overigens sobere plechtigheid werd muziek ten gehore gebracht die zijn vriend Pothast voor die gelegenheid had gecomponeerd.

Artistieke activiteiten

Zijn aangeboren tekentalent, dat hij tijdens zijn opleiding was gaan cultiveren en dat te Rolduc volledig tot ontwikkeling kwam, heeft Gerard Slits in de eerste plaats in dienst gesteld van zijn enige malen genoemde vriend Pothast. Deze in 1824 geboren Sittardenaar had op 2 oktober 1839 zijn eerste lessen te Rolduc ontvangen, dat toen nog klein-seminarie van het bisdom

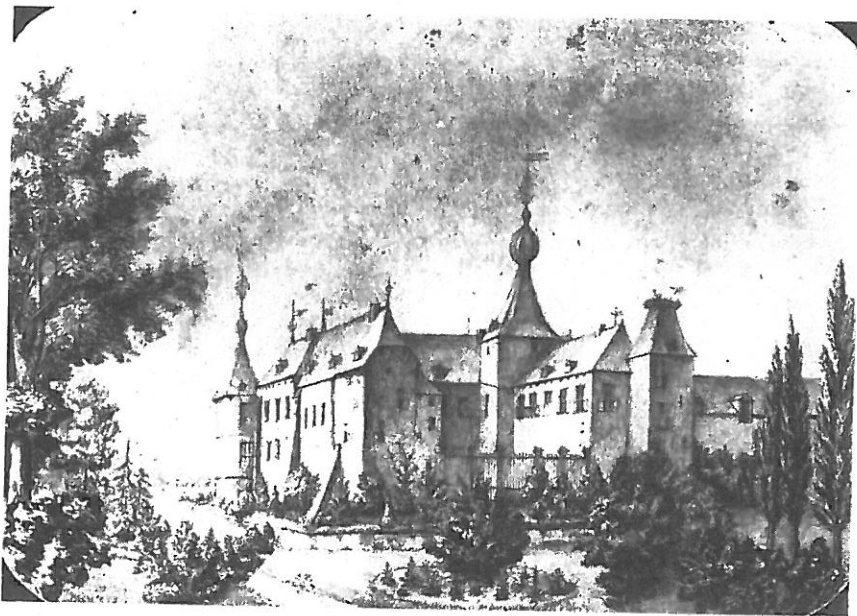
4. Frontpagina van het album door Rolduc koning Willem III aangeboden bij zijn zilveren ambtsjubileum in 1874, vervaardigd door Gerard Slits (foto Koninklijk Huisarchief).

Luik was. In 1843, leerling van de retorica op het klein-seminarie van het apostolisch vicariaat Roermond, kreeg hij als "directeur de musique" de leiding daar van het muziekleven. Hij zou ongeveer 50 jaren in functie blijven; in 1890 ging hij met pensioen; in 1899 verhuisde hij van Rolduc naar Sittard, waar hij in 1904 overleed. Met zijn muziek en koren luisterde hij niet alleen kerkelijke plechtigheden op, bij gelegenheid van jubilea, ontvangsten van geestelijke en wereldlijke autoriteiten, die te Rolduc voorkwamen, bij prijsuitdelingen, bij een grote diversiteit van andere feesten, componeerde, repeteerde en dirigeerde Pothast. De karakterisering: "ongelooflijk productieve priester-musicus", heeft hij ten volle verdiend¹⁸. Op het leven van zijn onvergetelijke vriend terugblikkend heeft de Rolducse musicus getuigd dat deze de meeste titelbladen van zijn talloze composities had vervaardigd en de muziekstukken met illustraties had verlucht, steeds met grote toewijding en smaakvol. Daarmee was Gerard Slits al begonnen bij zijn aankomst te Rolduc, vóór de cursus 1846-1847; hij was er mee doorgegaan tot in zijn laatste ziekte. In de egodocumenten die Pothast naliet geeft hij daarvan vele voorbeelden, waarvan er hier enkele mogen worden gereleveerd.

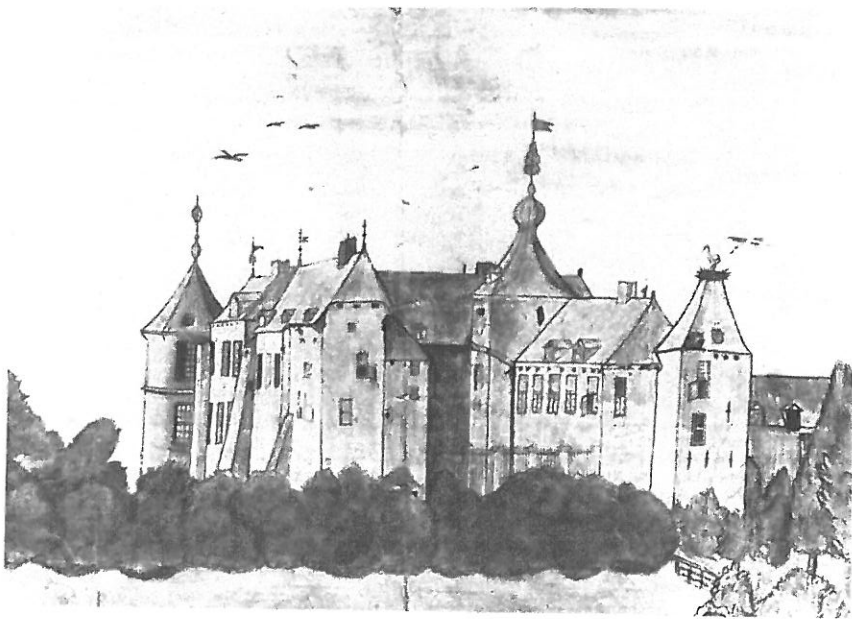
Rond de jaarwisseling 1862-1863 had Pothast drie missen gecomponeerd, die bedoeld waren om aan paus Pius IX (1846-1878) te worden aangeboden. Slits beschouwde het als een hoogtepunt in zijn artistieke loopbaan die muziekstukken te mogen illustreren. De oorspronkelijke opzet was dat de Rolduciens W. Everts, Th. Ariëns en de architect P. Cuypers, die in het voorjaar van 1863 naar Rome zouden pelgrimeren, de kunststukjes persoonlijk aan de paus zouden aanbieden. De nuntius te 's-Gravenhage dienaangaande om advies gevraagd, gaf er echter de voorkeur aan zelf voor de expeditie te zorgen. Daarop bracht Pothast hem de geschenken. Hij had er intussen voor gezorgd dat de opdracht was voorzien van een portret van hem zelf en van Gerard Slits.

Op 27 mei 1866 zou Jeannette Pothast, zus van de musicus, die enkele jaren onderwijzeres was geweest in het pensionaat van de ursulinen te Grubbenvorst, bij die zusters te Venray worden ingekleed. De broer had voor die plechtigheid een mis ter ere van de H. Ursula gecomponeerd en een lied "Hortus conclusus" (Gesloten tuin). Gerard Slits, zijn Horster vriend, had beide muziekstukken prachtig verlucht. Op het moment dat ze aan de feestelinge zouden worden aangeboden bleken ze echter zoek; de avond vóór de inkleding waren ze uit de koets gevallen, zo constateerde men toen de kunstwerken werden teruggevonden. Een jaar later, bij de professie van mère Olive, werd de muziek opnieuw uitgevoerd.

Op 30 juni 1866 en nogmaals op 21 augustus herdacht Mgr. Paredis zijn zilveren jubileum als bisschop te Rolduc, waarvan hij de stichter mocht worden genoemd en dat hem heel na aan het hart lag. Voor de eerste gelegenheid had Slits een prachtig album, met afbeeldingen van de onderwijsinstelling en haar docenten, rijk verlucht¹⁹. In augustus werd een door Pothast gecomponeerde mis uitgevoerd, waarvan een prachtig geïllustreerd exemplaar aan de jubilaris werd aangeboden.

5. Zilverstift-tekening van Ter Horst door Gerard Slits ± 1870.

6. Pastel-tekening van Ter Horst door Gerard Slits ± 1870 (foto J.J. Stassen, Rolduc).

Ook in andere gevallen wanneer namens de gemeenschap Rolduc geschenken moesten worden aangeboden - wat nogal eens voorkwam - werd gewoonlijk een beroep gedaan op de decoratieve bekwaamheden van de Horstenaar. De meest spectaculaire prestatie in dit opzicht mocht hij leveren in 1874 toen Willem III herdacht dat hij 25 jaar koning was²⁰. In de crypte van Rolduc rustte sinds 1226 Walram III, hertog van Limburg, van wie werd aangenomen dat hij een voorvader van de Oranje was. Na gedegen studie ("Geen lichtzinnige berekeningen, geen hersenschimmige voorspiegelingen, maar een ernstig, nauwgezet onderzoek"), waarbij ook verschillende historici van buiten Rolduc werden geconsulteerd, was men tot de conclusie gekomen dat het Nederlands vorstenhuis zelfs terugging tot Karel de Grote. Directeur Everts herinnerde zich naderhand: "Wij boden destijds den uitslag dier studie, in den vorm van een sierlijk album onzen geëerbiedigden Koning aan, en wij mochten vernemen, dat Zijne Majesteit er hoog mede was ingenomen"²¹. Naast de genealogen die het materiaal hadden aangedragen, mocht Gerard Slits aanspraak maken op de dank en de bewondering van de koning, want hij was het die het album, bestaande uit acht perkamenten bladen in "echt-middeleeuwsch miniatuurwerk", had uitgevoerd. De bladzijden verschilden onderling in de groepering van de heraldische symbolen der vorstelijke personen maar waren "altijd even sierlijk en smaakvol" door de Horstenaar getekend en gekleurd.

Voor feesten die de Rolducse 'heren' in huiselijke kring vierden, werden regelmatig een soort programma's ontworpen, gedichten gemaakt. Wie daarvan versierde exemplaren bekijkt gaat in een aantal gevallen vermoeden dat Gerard Slits er de hand in heeft gehad. Collega's deed hij graag een genoeg met producten van zijn kunst. Sprekende voorbeelden daarvan zijn tekeningen van het kasteel Ter Horst, die hij ten geschenke gaf aan W. Everts, uit wiens Sevenumse burgemeestersfamilie rentmeesters werden gerecruteerd voor de eigenaars van die bezittingen²². Met dit genre tekeningen hield Slits zich graag en met uitstekend resultaat bezig, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de panoramische voorstelling van Rolduc uit 1865. Deze afbeelding werd door middel van steendruk vermenigvuldigd om ze aan relaties van Rolduc ten geschenke te geven. Na ruim 120 jaren is ze in de vorm van een prentbriefkaart nog steeds in omloop²³.

Het jaarlijks directeursfeest en ook de prijsuitdeling die het studiejaar afsluit werden als regel opgeluisterd door een muziekstuk gecomponeerd of bewerkt door Pothast, die de leiding had van de opvoeringen. Gerard Slits nam de zorg op zich voor het vervaardigen van de bijbehorende coulissen. Toen in januari 1874 de uit de jaren veertig stammende Rolducse aula afbrandde en daarbij alle vroegere decors verloren gingen, ontving hij deskundige hulp uit Aken om weer een voorraad op te bouwen. In 1881 kreeg Rolduc zijn eigen gasfabriek; bij die gelegenheid werden naar ontwerp van Slits voor de kerk veertien koperen gaskandelaars - "perfect van conceptie en uitvoering" - vervaardigd.

Relatie met architect Cuypers

Toen Gerard Slits in 1855 als leraar naar Rolduc kwam, was architect P. Cuypers daar al twee jaren bezig met herstelwerkzaamheden aan kerk en

crypte. De nieuwe docent die zich te Münster in de kerkelijke architectuur had verdiept, volgde de werkzaamheden met de grootste aandacht en verdiepte zich in de diverse daarmee samenhangende problemen. De herinnering daaraan bleef te Rolduc voortleven: "Hij vooral had den bouw, zooals hij zou moeten wezen, gedurig voor het oog zijner ziel; berekeningen had hij gemaakt, schetsen ontworpen, en hoe vaak sprak hij met geestdrift over zijne heerlijke plannen, wier verwezenlijking hij helaas niet mocht beleven"²⁴. De contacten die hij daarbij met bouwmeester Cuypers onderhield hadden voor Gerard Slits een vermeldenswaardige consequentie.

In *De Gids* van 1873 publiceerde Victor E.L. de Stuers zijn beroemd geworden artikel "Holland op zijn smalst", dat de uiterst nalatige wijze waarop de Nederlandse overheid omging met diverse historische bezittingen van het land, fel aan de kaak stelde. Eén van de gevolgen der ontstane deining was de instelling van een Afdeling Kunst en Wetenschappen bij het Ministerie van Binnenlandse zaken, waarvan De Stuers hoofd werd. In 1874 kwam een "Collegie der rijksadviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst" tot stand. Naast leden telde deze organisatie ook "binnenlandse correspondenten" voor verschillende delen van het land. Tot laatstgenoemden hoorde voor Limburg ook weldra Gerard Slits, zo vermeldde de eerste aflevering van de *Mededeelingen van de Rijksadviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst*²⁵. Het ligt voor de hand dat Cuypers zijn vriend en medestander op het gebied van "monumentenzorg" De Stuers, op de Rolducien die hij zo goed kende, had geattendeerd. In genoemde aflevering van de *Mededeelingen* berichtte Jos Habets, op dat moment de meest bekende historicus van Limburg en eveneens correspondent van het Collegie der rijksadviseurs, over Romeinse vondsten begin 1875 gedaan in de gemeente Obbicht en Papenhoven, waarbij "de heer G. Slits, correspondent te Rolduc" een tweetal tekeningen had geleverd²⁶. Er resten adviezen van Slits betreffende de oude kerktoeren van Vijlen, muurschilderingen van de Sint-Gertrudis-kerk te Oirlo, de kerk te Blitterswijk en het oud raadhuis te Venray²⁷. Het college van rijksadviseurs viel al in 1879 uiteen maar de naam van Slits als deskundige op het bewuste terrein, was intussen in ruime kring bekend, zodat speciaal Limburgse pastoors regelmatig zijn advies inwonen, wanneer zij hun kerk moesten restaureren of een nieuwe kerk mochten bouwen²⁸.

Sociale contacten

Vaker dan zijn meer introverte broer Pieter liet Gerard zich door Pothast overhalen ook buiten Rolduc vertier te zoeken. Daarbij mag echter ook worden aangetekend dat de musicus zich, ondanks veel uiterlijk vertoon van vrijmoedigheid, blijkbaar toch beter op zijn gemak voelde wanneer hij in gezelschap van de rustige en evenwichtige Horstenaar was. Toen hij zich in de zomer van 1886 niet goed voelde en een Akense arts consulteerde, noteerde hij: "Natuurlijk gaat mijn vriend Gerard met mij mee", en bij een herhaald bezoek aan de dokter: "Ik vraag Gerard mij te vergezellen". On-

der de Paasvacantie van 1887 verbleef Pothast ziek bij zijn familie te Sittard. Daar moest Slits hem komen opzoeken, om vervolgens de familie gerust te stellen. Pothast raakte enkele malen in moeilijkheden met directeur Everts, die zich ergerde aan het vele "schrijfwerk" van de muzikleraar en chroniqueur, waarvan hij vermoedde dat het ten koste ging van Pothasts verplichtingen als docent. Slits kon op zulke momenten meestal een verzoening tot stand brengen.

Eén van Pothast hebbelijkheden was: persoonlijk contact zoeken met bekende persoonlijkheden. Wanneer dergelijke figuren Rolduc bezochten, hetgeen nogal eens voorkwam, probeerde hij hen, vaak met succes, mee naar zijn kamer te tronen, om hen te tracteren op een fles van zijn voortreffelijke wijn en op een privé-concertje. Meestal maakte ook Gerard Slits deel uit van een dergelijk uitgelezen gezelschap. Muzikale grootheden die in de buurt van Rolduc optraden gingen zij samen zien, horen en liefst ook spreken. Pothast slaagde er tot tweemaal toe in Franz Liszt te ontmoeten, toen deze namelijk op 30 mei 1857 en, veel later, op 14 juni 1885, te Aken een concert gaf; éénmaal was Gerard Slits erbij aanwezig. Op 30 mei 1846 was Pothast al in de gelegenheid geweest Jenny Lind, "de Zweedse nachtegaal", te horen toen zij onder leiding van Felix Mendelssohn-Bartholdy een concert gaf in de nabije keizersstad. Met Th. Ariëns had hij er toen graag een voetreis naar Aken voor over gehad. Veel jaren later ging Pothast met Slits naar Düsseldorf, toen de beroemde coloratuurzangeres daar optrad in een concert gedirigeerd door haar man. Zij was intussen in haar nadagen maar de Rolducse musicus was toch van mening "dat één triller van die zangeres alleen al opwoog tegen de last van de lange reis". De gevoelens van Slits blijven voor ons verborgen. Op 4 juni 1864 waren Pothast en Slits te Keulen, waar de beroemde bariton Julius Stockhausen zong. Pothast was er op voorhand zeker van tot de zanger zelf te kunnen doordringen en had al een geschenk meegenomen. De ontmoeting vond inderdaad plaats en de Rolducien noteerde voldaan: "Al weer een kennis op musicaal gebied erbij!"

Dit soort uitstapjes werd de twee vrienden aanzienlijk vergemakkelijkt doordat zij vaak bij ouders van leerlingen of oud-leerlingen van Rolduc een onderdak konden vinden. Dat was ook het geval toen Pothast en de twee Slitsen tussen 22 augustus en 7 september 1879 een vacantietocht maakten langs steden in het naburige Duitsland en België. Wanneer een andere keer hetzelfde gezelschap uitgebreid op bezoek gaat bij Luikenaren, die vroeger te Rolduc docent of leerling waren geweest, vindt men bij hen een hartelijk en gastvrij onthaal. Het meest kwamen de Rolduciens echter wel te Aken, vooral toen zij vanaf het begin der jaren vijftig de afstand niet meer te voet hoefden te overbruggen maar in Herzogenrath de trein konden nemen. Daar hadden zij speciaal bij de wijnhandelaar-schilder W.H. Schmitz (1830-1898) een vertrouwd pied-à-terre. Deze Akenaar en zijn vrouw waren op hun beurt kind aan huis te Rolduc, waar enkelen van hun zonen een opleiding kregen. Bij diverse feestelijke gelegenheden waren zij onder de genodigden. In de loop der jaren schilderde Schmitz op verzoek van de

Rolducse musicus onder andere portretten van Pothasts moeder, van Pothast zelf, van Mgr. Paredis en - na hun dood - van de twee Slitsen.

Het einde

Nadat zijn broer Pieter op 23 december 1883 was overleden, nam Gerard piëteitvol enkele van diens vertrouwde taken over. Tijdens Pieters ziekte was hij al ingevallen als koster, nu behartigde hij de zorg voor de sacristie blijvend. Gerard ging ook de rapportcijfers van de leerlingen schrijven, waarbij hij zijn broer al eens had geassisteerd.

Op 23 januari 1888 werd Gerard Slits getroffen door een hartaanval of een beroerte, daarover kon de chroniqueur geen uitsluitsel geven. Er werden aderlatingen toegepast, direct levensgevaar werd niet aanwezig geacht, maar de zieke nam toch de nodige voorzorgsmaatregelen. De uit Aken ontboden arts leek gelijk te krijgen toen hij hoop op herstel gaf. Pothast had sinds Gerards ziekte de avonden doorgebracht op diens kamer, op 6 februari was de musicus weer gastheer. Het viel hem echter op dat de patiënt slechts een halve fles wijn dronk. De volgende dag kwam een aantal vrienden, onder wie Jos Habets, de zieke bezoeken. Het middagmaal, waarbij het geanimeerd toeging, werd gebruikt op de kamer van de Roermondeenaar Alfons H.M. Ruyten, sinds 1880 leraar te Rolduc, die met zijn veel oudere collega's bevriend was geraakt. Daarna ging Slits rusten; even na vijf uur werd hij dood op zijn kamer aangetroffen.

In zijn lijkrede bij de begrafenis op het kerkhof van Rolduc, drie dagen later, onderstreepte directeur Everts de artistieke begaafdheden die de overledene pretentieloos ter beschikking van anderen had gesteld, die zijn vrienden en kennissen en vooral de grote familie van Rolduc bij vele gelegenheden ten goede waren gekomen. Weigeren was hem vreemd. Dat had er toe bijgedragen dat Gerard Slits een man zonder vijanden was geweest³⁰.

7. Titelpagina van het album door Rolduc Mgr. Boermans bij zijn bisschopswijding op 30 juni 1875 aangeboden, vervaardigd door Gerard Slits.

Bronnen

Het archief van Rolduc bewaart drie vrij omvangrijke handschriften van B.A. Pothast, groot vriend van de twee Horstenaren, waaruit hier talrijke gegevens over hun persoon en leven werden geput. Deze egodocumenten dragen de titels:

- "Annales de Rolduc depuis le 1er Mai 1834, jusqu'au 18 Juillet 98, commencées en Oct. 1878, par B.A. Pothast, élève depuis le 2 Oct. 39, professeur depuis Oct. 43";
- "Autobiographie de Bernard, Antoine Pothast";
- "Autobiographie musicale de Bernard, Antoine Pothast".

Enkele malen worden de Slitsen ook genoemd in een door Pothast op schrift gestelde en eveneens te Rolduc bewaarde familiechroniek, waarvan in 1980 bij de VVV te Sittard een vertaling in druk verscheen onder de titel: *Biografische notities over de familie Pothast te Sittard sedert jaren verzameld maar gerangschikt in Nov.-Dec. van het jaar 1889 door de oudste der kinderen B.A. Pothast*. Hetgeen hier uitdrukkelijk op de titelpagina staat vermeld, dat namelijk Pothast jarenlang materiaal verzamelde vóór hij zijn relaas in chronologische orde neer schreef, is ook van toepassing op de drie bovengenoemde handschriften: zijn eerder gemaakte notities ordende hij en werkte hij uit kort vóór 1890. Daarna bleef hij er aan sleutelen.

De lezer wordt niet voortdurend met exacte cijfers naar deze documentatie, die elkaar ook nog gedeeltelijk overlapt, verwezen: de hoeveelheid noten gebaseerd op relatief beperkt bronnenmateriaal zou in nutteloze mate uitgroeien. De benutte gegevens zijn desgewenst zonder al te grote moeite te verifiëren.

Een aantal informaties dankt de schrijver aan mondelinge mededelingen van de heren J.J. Stassen, directeur van Rolduc en P.J.J. Hoogers z.g., die gedurende vele jaren gegevens verzamelde over Horster clerici. Informaties die niet teruggaan op genoemde bronnen zijn verantwoord in de noten.

Noten

- 1 W. Everts, *In piam memoriam. Eloges funèbres 1° de M. l'abbé P.H. Jaspar, 2° de M. l'abbé Ramakers, 3° de M. l'abbé P.J. Slits, 4° de l'abbé G. Slits, professeurs à Rolduc* (Kerkrade 1888); de grafredes bij de dood van de Slitsen staan respectievelijk: 20-26 en 27-33, het motto 28.
- 2 *Rolduc 1843-1943* (Kerkrade 1948) 160-192.
- 3 De bovenstaande gegevens zijn afkomstig uit de bevolkingsregisters van de gemeenten Horst en Venray en uit de doopboeken van de Sint-Lambertusparochie te Horst.
- 4 C. Sloots, *Gymnasium Immaculatae Conceptionis te Venray 1651-1951* (Roosendaal 1951).
- 5 Everts, *In piam memoriam*, 22.
- 6 F. Sassen, "Rolduc van 1843 tot 1943. Geschiedenis ener eeuw", *Rolduc 1843-1943*, 45-87, speciaal 45-47; F. Sassen, "Rolduc Klein Seminarie van Roermond 1843-1946", *Roda Sacra 1104-1954* (Kerkrade 1955) 71-86, speciaal 74 en 86.
- 7 Betreffende deze overgang van Rolduc naar Roermond onder andere: J. Kleintjes, "Rolduc van 1839-1857", *Rolduc's Jaarboek* (voortaan afgekort als RJ) 10

(1930), 74-93; E. J(anssen), "Mgr. Paredis tweede stichter van Rolduc 1840-1886", *Rolduc 1843-1943*, 10-44.

- 8 Over deze eerste directeur van Rolduc bestaat intussen een aanzienlijke hoeveelheid literatuur. Publicaties in Noord-Nederland zijn: *Poésies Latines de feu Mgr. H.H.J. Peters (...), précédés de sa biographie et de son oraison funèbre* (Maestricht 1856) 5-44 en 45-68; H.W.H. Everts, "Mgr. Henricus Hubertus Jacobus Peters", *RJ* 8 (1928) 3-17. In Zuid-Nederland: G. Schmook, "Goeden Nacht Mijnheer President". Veertien brieven van Hendrik Hubert Jacques Peters, Regent te Rolduc, gericht tot Jan Baptist David te Leuven, samengevat en van commentaar voorzien", *Miscellanea J. Gessler*, 2 ('s-Gravenhage 1948) 1098-1123; M.B. Hanson, "Het kleinseminarie van het bisdom Luik: bakermat van de Vlaamse beweging in Limburg (1831-1850)", *Historische Bijdragen ter nagedachtenis aan G. Heynen* (Sint-Truyden 1984) 193-212.
- 9 L.W. Wijnen, "Karel Alberdingk Thijm en de Kleine Republiek", *RJ* 38 (1958) 46-68, speciaal 54. In noot 40 op de betreffende bladzijde vindt men dat deze Slits ook bekend stond als "de oude Piet" en "de knol". Dat zekere naïviteit Pieter Slits kenmerkte vermeldde Everts, *In piam memoriam*, 25: hij hoorde tot hen die "dans le sens de l'Evangile, sont simples d'esprit et de coeur".
- 10 Zie speciaal het in noot 8 vermelde artikel van G. Schmook.
- 11 Een vrij uitvoerige biografie: Analist, "Bernard Antoine Pothast", *RJ* 6 (1926) 1-19. Over de vriendschap tussen deze Slits en Pothast: H.W.H. E(verts), "Voor Zestig Jaar. Oude Herinneringen", *RJ* 10 (1930), 99-102.
- 12 Everts, *In piam memoriam*, 25.
- 13 Everts, "Mgr. Peters", 7: "Ik herinner mij levendig, hoe in 't begin der 70er jaren de oude Heer P. Slits, als leeraar een der veteranen van 1843, ons nog nauwkeurig wist te vertellen, uit welk bruidskleed dit stel witte paramenten was gemaakt; welke edelvrouw voor dat groen-zijden, met goud doorweven driestel haar statiekleed had geschonken, van wien dit of dat bruidskleed afkomstig was, enz."
- 14 Zie noot 1. De informaties betreffende Gerard Slits als leerling van de Latijnse school te Venray stammen uit het archief van die onderwijsinstelling; ik dank ze aan mijn medebroeder W.M.J. Steenkamer.
- 15 A. Eitel, *Von der alten zur neuen Universität in Munster* (Münster 1953) speciaal 29-30. P.D. van Laer, sinds 1831 leraar te Rolduc, vanaf 1843 directeur van de Normaalschool aldaar, die te Münster had gestudeerd, kan invloed op de keuze voor Slits hebben gehad.
- 16 *Rolduc 1843-1943*, 167.
- 17 Philipp, "Johann Georg Müller", *Allgemeine Deutsche Biographie*, 52 (Leipzig 1906) 513-514.
- 18 L.J. Rogier en N. de Rooy, *In vrijheid geboren. Katholiek Nederland 1853-1953* ('s-Gravenhage 1953) 265. Een deskundige beschouwing over Pothast als kerkmusicus in: A.I.M. Kat, *De geschiedenis der kerkmuziek in de Nederlanden sedert de Hervorming* (Hilversum 1939) 199.
- 19 Berust met nog meer werk van Slits - nog niet geïnventariseerd - in het bisschoppelijk archief te Roermond.
- 20 Een uitvoerige studie over het geschenk van Rolduc bij die gelegenheid koning aangeboden, met twee afbeeldingen: H. Duurkens, "De afstamming der koningin tot op Karel den Groote", *Studiën. Tijdschrift voor godsdienst, wetenschap en letteren*, Nieuwe Reeks 56 (1924) deel 101, 140-149 en 208-218.

- 21 W. Everts, "Hare Majesteit Koningin Wilhelmina eene achterkleindochter in den 37sten graad van Keizer Karel den Groote", *Het Jaarboekje van Alberdingk Thijm. Almanak voor Nederlandsche Katholieken* (1898) 3-10.
- 22 Over deze afbeeldingen van kasteel Ter Horst: P.A.M. Geurts, "Aanvullingen op de iconografie van kasteel Ter Horst", *De Maasgouw* 104 (1985) 100-104.
- 23 Beschreven en afgebeeld in: W. Marres en J.J.F.W. van Agt, *De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, V: De Provincie Limburg derde stuk: Zuid-Limburg uitgezonderd Maastricht* ('s-Gravenhage 1962) 317, afb. 295.
- 24 R. Corten en A.H.M. Ruyten, *Rolduc in Woord en Beeld. Geschiedenis der Abdij en der Onderwijsinrichting* (Utrecht 1903) 34.
- 25 Bladzijde 2.
- 26 Bladzijde 27. Summiere informatie betreffende de eerste lotgevallen van deze "monumentenzorg" in: C.A. van Swigchem, *Afbraak of restaureren* (Bussum 1966) 26-34.
- 27 J.H.A. Mialaret, *De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, V: De provincie Limburg, tweede stuk: Noord-Limburg* ('s-Gravenhage 1937) 121 en 206. Handschriften van G. Slits onder nummer 93 bewaard in de handschriftenverzameling van het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, bevatten concepten van de hier vermelde adviezen. In de betreffende map liggen ook enige "Aanteekeningen over Bouwkunde" van Slits. De heer Th.J. van Rensch bezorgde mij fotocopieën.
- 28 Everts, *In piam memoriam*, 30-31.
- 29 In de winter van 1870 op 1871 begon Gerard Slits, samen met zijn vriend Pot-hast, een karwei van zeer groot documentair belang: het samenstellen van een lijst met de namen van alle leerlingen die sinds 1 mei 1843 te Rolduc hadden gestudeerd.
- 30 Everts, *In piam memoriam*, 32.

G.F. Verheijen

J.A.L.F. Steffens (1821-1899) eerste Horster geschiedschrijver

De Steffensstraat in Horst is genoemd naar de kantonrechter Adolf Steffens die in 1865 is overleden. Een Steffensstraat zou ook de herinnering aan diens zoon levendig moeten houden, omdat deze zich met een bijdrage tot de geschiedenis van Horst, die hij in 1888 liet publiceren, hoogst verdienstelijk heeft gemaakt voor zijn geboorteplaats. Hij noemde die Ter Horst, of liever nog: aloude Heerlijkheid ter Horst, maar die woorden riepen bij onze voorouders geheel andere voorstellingen op dan bij ons. Zij dachten daarbij aan een kasteelheer, terwijl wij misschien eerder aan een nieuwe lokroep voor toeristen denken.

Hoewel Steffens na zijn jeugd in Horst daar nooit meer heeft gewoond, bleef de Horster geschiedenis, waarin diens voorouders ook een rol hadden gespeeld, hem boeien. Hij was de eerste systematische beoefenaar ervan. Het is dit jaar een eeuw geleden dat zijn belangrijkste werk in druk verscheen. Bovendien was de verschijning van dit boek bepalend voor de keuze van het Horster gemeentewapen.

Afkomst

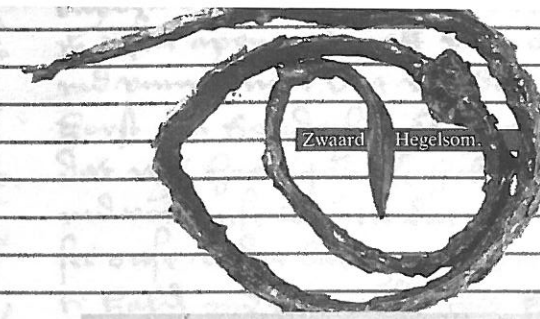
Joseph Adolf Lodewijk Frans Steffens werd op 22 november 1821 om vier uur 's morgens te Horst geboren als zoon van Herman Joseph Adolf Steffens, oud 32 jaar, en de vijf jaar oudere Anna Maria Jacoba Rouffs. Hij kreeg dezelfde roepnaam als zijn vader: Adolf. Op 6 februari 1824 werd nog een tweede kind geboren, Frans genaamd. De vader was op 29 augustus 1789 in Gulik (Jülich) geboren en stamde uit een vrij aanzienlijke familie. Zijn broer Wilhelm (1782-1867) werd in 1842 in de Duitse adel verheven. De moeder, geboren te Horst op 27 maart 1784, was het oudste kind van Frans Antoon Rouffs (1747-1808) en Maria Theresia van Douveren (1755-1832). F.A. Rouffs was geboortig van Gelder en woonde sinds 1777 te Horst waar hij de functies van gemeentesecretaris en burgemeester heeft vervuld. Zijn echtgenote stamde uit een oude familie die veel ambtenaren telde en die in de zeventiende eeuw in dienst van kasteelheer Willem Vincent van Wittenhorst naar Horst kwam. De familie Van Douveren bezat aldaar sinds 1712 het goed Gastendonk.

Het echtpaar Steffens-Rouffs woonde in bij de schoonouders. Het huis van Rouffs, later Steffens en tenslotte Geurts, is in 1944 verwoest. Thans staat op die plek het pand van woninginrichting Geurts, Sint Lambertusplein 3¹. Adolf Steffens senior heeft zijn vrouw waarschijnlijk leren kennen tijdens een bezoek aan zijn elf jaar oudere zus Maria Christina Josephina die gehuwd was met de uit Brüggen afkomstige Johan Arnold Joseph Kannegies-

24110

227

PM GEURT

Zwaard	Hegelsom.	ca. 650 v. Chr.
--------	-----------	-----------------

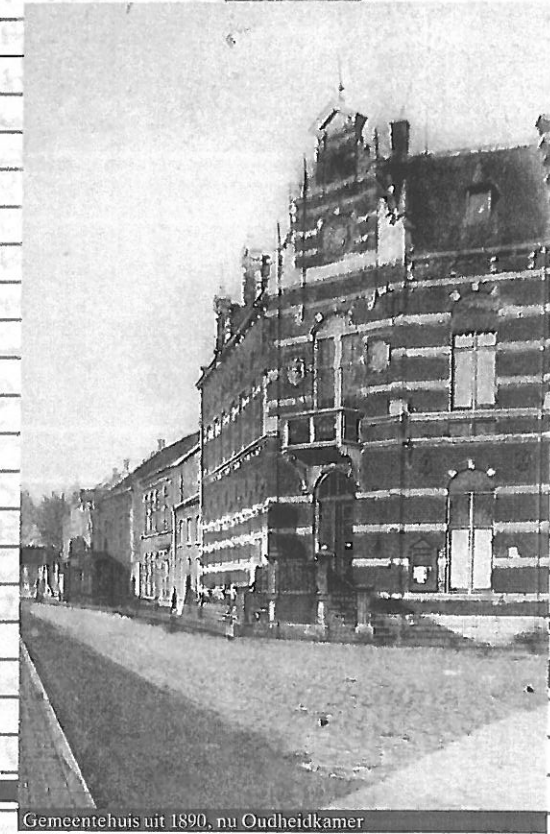
Sint Severus, ca. 1500

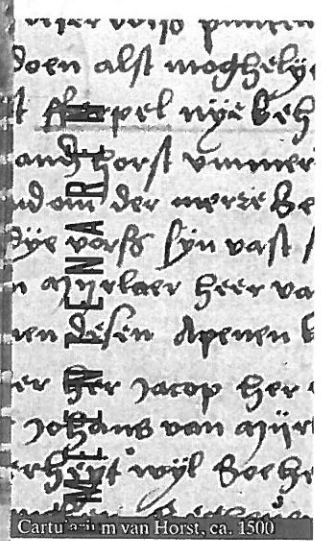
Gerard Slits, 1829-1888

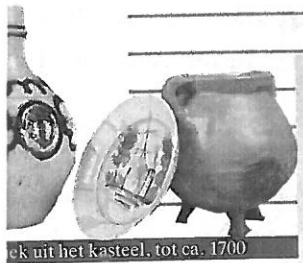
Adolf Steffens, 1821-1899

Gemeentehuis uit 1890, nu Oudheidkamer

Cartu a-in m van Horst, ca. 1500

ek uit het kasteel, tot ca. 1700

A.L.G. Steeghs, 1988

HORSTER HISTORIEN

VERHERENG

Horster Historien